

KRAV OM ARBEJDSPLADSBRUGSANVISNINGER OPHÆVES – MERE FOKUS PÅ KEMISK APV OG INSTRUKTION

TEKST JØRGEN STAGE JOHANSEN

NYE BEKENDTGØRELSER

Fra den 1. juli 2019 skal arbejdspladserne ikke længere udarbejde skriftlige arbejdspladsbrugsanvisninger (APB) for farlige stoffer og materialer. Det er konsekvensen af ændringer til bekendtgørelsen om arbejde med stoffer og materialer (1, 2).

Fremover vil Arbejdstilsynet lægge mere vægt på kemisk risikovurdering som en del af APV, og samtidig vil Arbejdstilsynet have øget fokus på oplæring og instruktion.

Kravet om arbejdspladsbrugsanvisning og leverandørbrugsanvisning blev indført helt tilbage i 1982 (3). Krav om leverandørbrugsanvisninger (sikkerhedsdatablade) er fortsat gældende, nu med hjemmel i leverandør bekendtgørelsen (4) og REACH-forordningen.

Ophævelsen af krav om arbejdspladsbrugsanvisning betyder også, at Kræftbekendtgørelsens henvisning til arbejdspladsbrugsanvisning

gen ophæves. Samtidig udbygges og skærpes krav til oplæring, instruktion og uddannelse (5).

BRUGSANVISNINGER OG KEMISK APV

Indtil nu har arbejdsgiveren kunnet opfylde kravet om kemisk risikovurdering – ofte betegnet som kemisk APV – ved at henvise til arbejdspladsbrugsanvisningerne. Efter 1. juli skal der i stedet udarbejdes en kemisk APV for alle arbejdsopgaver og processer, hvor der er risiko for at blive udsat for kemiske påvirkninger. Med de nye lovkrav flytter Arbejdstilsynet fokus fra det enkelte kemikalie til processer og arbejdsopgaver.

Den kemiske risikovurdering skal omfatte følgende:

- stofferne og materialernes farlige egenskaber
- eksponeringsgraden, -typen og varigheden
- omstændighederne ved arbejdet med farlige stoffer og materialer, herunder mængden

ARBEJDSMILJØBREVKASSEN

Redaktionen består af brevkasseredaktørerne Jørgen Stage Johansen og Vivian Plesner samt faglig sekretær Helle Vendelbo Jensen.

Alle medlemmer er velkomne til at indsende spørgsmål eller foreslå emner til uddybelse i LABORANTEN. Skriv til miljøbrevkassen@dl – f.dk. Arbejds miljøbrevkassen svarer altid direkte tilbage til medlemmet, og efter aftale med medlemmet bruges emnet muligvis til artikler i LABORANTEN. Spørgeren vil være anonym i LABORANTEN.

- virkningen af de forebyggende foranstaltninger, der er truffet eller skal træffes
- hvor det er muligt, de konklusioner, der kan drages af foretagne arbejdsmedicinske undersøgelser
- grænseværdier fastsat af Arbejdstilsynet
- leverandøroplysninger om sikkerhed og sundhed

De nævnte vurderingselementer er uændrede i forhold til gældende regler. Derimod er det nyt, at arbejdspladsvurderingens del om stoffer og materialer skal være skriftlig og tilgængelig for alle.

Arbejdsgiveren har hidtil haft pligt til at indhente sikkerhedsdatablade fra leverandøren til brug for udarbejdelsen af arbejdspladsvurderingen. Fremover understreges, at arbejdsgiveren har pligt til at indhente sikkerhedsdatablade fra leverandøren både for de kemikalier, som leverandøren er forpligtet til at fremsende, og for de kemikalier som leverandøren, ifølge REACH, kun er forpligtet til at fremsende ved anmodning (2, §6 stk. 3).

PROCES FOR KEMISK APV

En kemisk risikovurdering omfatter de kemiske risici, der er forbundet med håndtering, konsekvenserne af en uønsket hændelse og sandsynligheden for at den opstår.

Konsekvensen af en påvirkning afhænger af kemikaliernes farlighed og hvordan de håndte-

res. Sandsynligheden for at blive udsat for kemiske påvirkninger afhænger af eksponeringsgraden og hyppigheden af håndtering.

Når den kemiske risikovurdering er lavet, skal det vurderes, hvordan risici kan fjernes eller reduceres. Vær opmærksom på, at arbejdsmiljølovgivningen stiller krav om at "unødigt påvirkning fra stoffer og materialer skal undgås." »

FASER I RISIKOVURDERING

Aktiviteten gennemgås, det undersøges hvilke risici aktiviteten kan indebære, og hvordan risici kan forebygges. Endelig overvejes, hvilket beredskab der skal være, hvis det går galt alligevel (8).

Risiko = Farlighed x Eksponeringsgrad x Hyppighed (6)

Farlighed	Kemikaliernes farlige egenskaber: Giftige? Ætsende? Kræftfremkaldende? Reproduktionsskadelige? Organskadelige? Allergifremkaldende? Brandfarlige? Eksplosive? Hvad kan der ske ved sammenblandinger?
Eksponeringsgrad	Hvordan bruges kemikalierne? Hvor store mængder? Er de flygtige eller støvende? Hvordan er medarbejderen beskyttet? Procesventilation? Anvendelse af værne-midler?
Hyppighed	Hvor tit og hvor længe arbejdes der med processen?

Påvirkningen fra stoffer og materialer under arbejdet skal derfor nedbringes så meget, som det er rimeligt under hensyntagen til den tekniske udvikling, og fastsatte grænseværdier skal overholdes” (7).

ØGET FOKUS PÅ OPLÆRING OG INSTRUKTION

Arbejdstilsynet fremhævede i forbindelse med høring om ændringerne, at der vil “blive sat et øget fokus på oplæring og instruktion, fordi det i mange situationer er arbejdsgiverens manglende instruktion af medarbejderen i den konkrete arbejdsituation, der kan medføre et materielt arbejdsmiljøproblem” (9).

Det bliver som udgangspunkt op til arbejdsgiveren at vurdere hvilken instruktionsmetode, der er mest effektiv, men den skal baseres på de risici, der identificeres i forbindelse med den kemiske risikovurdering.

Nogle gange vil skriftlighed være nødvendig, f.eks. ved særligt komplicerede arbejdsprocesser og forhold, og arbejdsgiveren skal løbende føre tilsyn med, at de ansatte udfører arbejdet og overholder instrukser om beskyttelsesforanstaltninger.

“Oplæring og instruktion skal gennemføres inden arbejde med farlige stoffer og materialer, eller inden der er risiko for udsættelse for farlige stoffer og materialer, og gentages jævnligt. Instruktionen er mundtlig og understøttes af skriftligt materiale, når der arbejdes med eller er risiko for udsættelse for særligt farlige stoffer og materialer, ved særligt komplicerede arbejdsprocesser og forhold, og når arbejdspladsvurderingens del om stoffer og materialer i øvrigt tilsiger det” (2, §23 stk. 2).

Som eksempler på, at oplæringen og instruktionen skal understøttes af skriftligt materiale, har Arbejdstilsynet peget på farlige stoffer og materialer, som kan medføre forgiftning, kræft og andre alvorlige helbredsskader. Det kan være stoffer og materialer, der kan klassificeres som akut toksiske (giftig ved hudkontakt, indtagelse og/eller indånding), reproduktionstoksiske samt kræftfremkaldende. Det vil også gælde for særligt komplicerede arbejdsprocesser og forhold som f.eks. processer, hvor der er risiko for brand og eksplosion.

I en kommende vejledning om “Arbejde med stoffer og materialer” vil Arbejdstilsynet give flere eksempler på særligt farlige stoffer og materialer.

Faser i kemikalierne vej fra indkøb til bortskaffelse af affald

For at være rustet til de nye krav – og Arbejdstilsynets ændrede fokus ved tilsyn – kan arbejdspladsens arbejdsmiljøorganisation med fordel vurdere alle faser af kemikalierne vej fra indkøb til affald. Instruktion skal indgå i alle faser.

	S ubstitution	Udskifte farlige stoffer med mindre farlige eller bruge mindre farlige processer eller udstyr.
	T ekniske hjælpemidler	Arbejde i stinkskab med farlige kemiske stoffer og materialer.
	O rganisering	Isolere særlig farlige processer eller udstyr i afskærmede lokaler.
	P ersonlige værnemidler	Anvende handsker, høreværn, briller eller åndedrætsværn.

På laboratorieområdet håndteres et meget stort antal kemiske stoffer, og i den udstrækning der er mulighed for generelle procedurer, vil det være en fordel. For særligt farlige eller gentagne processer kan specifikke beskrivelser eller bilag til leverandørbrugsanvisningen udarbejdes.

NOGLE FOREBYGGELSESPRINCIPPER

Den danske arbejdsmiljølovgivning baserer sig på forebyggelsesprincipper, som bl.a. er formuleret i bekendtgørelse om arbejdets udførelse (7). Nogle af disse er oplyst herunder:

- Forhindring af risici
- Bekæmpelse af risici ved kilden
- Tilpasning af arbejdet til mennesket
- Hensyntagen til den tekniske udvikling
- Substitution
- Kollektiv beskyttelse frem for individuel beskyttelse
- Instruktion

Forebyggelsesprincipperne kan i prioriteret rækkefølge illustreres ved at anvende et STOP-skilt, hvor bogstaverne står for Substitution, Tekniske hjælpemidler, Organisering og Personlige værnemidler (8). Eksempler er nævnt i skema.

DEN KOMMENDE TILPASNING

Arbejdstilsynet og arbejdsmarkedets parter har i forbindelse med initiativet til regelæn-

dringen vurderet, at kravet om udarbejdelse af arbejdspladsbrugsanvisninger ikke længere var tidssvarende. Fremtiden må vise, hvordan arbejdspladsernes arbejdsmiljøarbejde og Arbejdstilsynets tilsynspraksis bliver påvirket.

Lovændringen er et oplagt udgangspunkt for gennemgang og tilpasning af procedurer. Hvis arbejdspladsen allerede har velfungerende processer for instruktion og oplæring, herunder arbejdspladsbrugsanvisninger, skal det selvfølgelig indgå en sådan tilpasning.

Arbejdstilsynet oplyser, at de som følge af regelændringen i øjeblikket arbejder på at tilrette vejledningerne om "Oplæring, instruktion og tilsyn med arbejdet" og "Arbejde med stoffer og materialer".

Referencer

1. Kravet om arbejdspladsbrugsanvisninger ophæves, Nyhed fra Arbejdstilsynet 21. marts 2019
2. Bekendtgørelse 254 af 19. marts 2019 om ændring af bekendtgørelse om arbejde med stoffer og materialer
3. Bekendtgørelse 540 af 2. september 1982 om stoffer og materialer
4. Bekendtgørelse 1794 af 18. december 2015 om særlige pligter for fremstillere, leverandører og importører m.v. af stoffer og materialer efter lov om arbejdsmiljø
5. Bekendtgørelse 255 af 19. marts 2019 om ændring af bekendtgørelse om foranstaltninger til forebyggelse af kræfttrisiko ved arbejde med stoffer og materialer
6. Sådan laver jeg en kemisk risikovurdering, <https://avichem.dk>
7. Bekendtgørelse 1234 af 29. oktober 2018 om arbejdets udførelse
8. Sikkerhedsmanual for ansatte i laboratorier på Københavns Universitet, arbejdsmiljøteams på SUND og SCIENCE, oktober 2018
9. Arbejdstilsynets høringsbrev, 5. november 2018